

Avusturya'da Cumhurbaşkanlığı Seçimleri

KAZIM KESKİN

- Avusturya'daki seçimlerin önemi ne?
- Avusturya Özgürlük Partisi'nin (FPÖ) artan başarısının arkasındaki sebepler nelerdir?
 - FPÖ'lü bir cumhurbaşkanının Avusturya ve AB içinde muhtemel etkileri ne olur?

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'nın en önemli aktörü hiç kuşku yok ki Avusturyalı Adolf Hitler'dir. Hitler, milyonlarca acı ve gözyaşı getiren zulmünün hesabını vermeden bu dünyadan göçmüş olmasının yanında, ardından kendisiyle birlikte kaybolmayan ve "yarım kalmış işi" tamamlayacak çok sayıda takipçisini bıraktı. Savaş sonrasında özellikle Avusturya ve Almanya halklarının dönüşümü için gerçekleştirilen "demokrasi" eğitimleri kuşkusuz çok sayıda kişi üzerinde etkili oldu. Bununla birlikte söz konusu dönüşüme karşı direnç gösteren bir kesim Almanya'da hatta Almanya'dan daha fazla Avusturya'da her daim bulundu.

Avusturya'da 24 Nisan 2016 tarihinde gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı birinci tur seçimleri, ortaya çıkan sonuçlarıyla yukarıda sözü edilen demokrasi karşıtı aşırı sağ potansiyelin varlığını gözler önüne sermesi bakımından önemlidir. Tarih belki de bu seçimlerle tekerrür etmekte ve Avusturya aşırı sağ Yahudilerden sonra artık Müslümanları da tehdit olarak sunmakta ve bu sayede siyaset sahnesinde ağırlık kazanmaktadır.

FPÖ'NÜN BİRİNCİ TUR SEÇİM ZAFERİNİN ANLAMI

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turunu, aşırı sağcı Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ) adayı Norbert Hofer, oyların yüzde 35'ini alıp ikinci turda rakibi olan Yeşiller Partisi'nin (Die Grünen) desteklediği Alexander Van der Bellen'e 14 puanlık fark atarak kazandı. Bu seçimlere katılan altı adaydan hiçbiri seçilebilmek için gerekli olan yüzde 50'lik oy oranına ulaşamadığından, ilk iki sırayı alan adayların katılacağı ikinci tur seçimler 22 Mayıs 2016 tarihinde gerçekleştirilecek.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin birinci turunu açık ara önde bitiren ve ikinci tur için de favori gösterilen FPÖ adayı Norbert Hofer, seçim vaatlerinin merkezine AB karşıtlığı ile mültecilere yönelik kısıtlamaları koymuştu. Hofer bunun dışında, cumhurbaşkanı seçilmesi halinde mevcut hükümeti feshetme hakkını kullanacağını da belirtmekten geri kalmadı.¹ Hofer'nin bu açıklaması, seçimlerin birinci turunda oluşan siyasi depremi de aşacak güçte sarsıntuların Avusturya'yı beklediği şeklinde yorumlanmaktadır.

1. "Hofer Würde Regierung Entlassen", *Die Presse*, 3 Mart 2016.

Kazım KESKİN

1993 yılında Galatasaray Lisesi'ni bitiren Keskin, lisans eğitimini Viyana Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde, yüksek lisansını ise aynı fakülte ve bölümde "İnsan Haklarının Uluslararası İlişkilerde Araçsallaştırılması: İkinci Körfez Savaşı Örneği" konulu teziyle tamamladı. İyi derecede Fransızca ve Almanca bilen Keskin, Avusturya ve Almanya iç siyaseti üzerine çalışmakta olup halen Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde doktora eğitimine devam etmektedir.

Öte yandan ikinci tur seçimlere katılmaya hak kazanan ikinci aday, resmen Yeşiller'in adayı olmamakla beraber gerek finansal gerekse insan kaynağı anlamında desteklenen Yeşiller Partisi eski Genel Başkanı Alexander Van der Bellen oldu. 72 yaşındaki Van der Bellen, 45 yaşındaki dinamik rakibi karşısında başarı kazanmak için AB yanlısı ve mülteci dostu bir politika izleyeceğini seçim vaatlerinin en önemli unsurları olarak kamuoyuna deklare etmişti.²

Norbert Hofer, ikinci tur ne şekilde sonuçlanırsa sonuçlansın elde ettiği bu seçim zaferiyle, zaten sözcüsü olduğu kesimlerin İkinci Dünya Savaşı'ndan beri ilk kez Avusturya siyasetinin merkezine konuşlanmasını sağlamış oldu. Üstüne üstlük Hofer bu başarısını 1999 yılı genel seçimlerinde alınan yüzde 26,9'luk oy oranını sekiz puan artırarak gerçekleştirdi. Öte yandan Hofer'nın başarısını taçlandıran asıl önemli olgu ise, Avusturya tarihinde Nazi rejimi ile son bulan ve de birinci cumhuriyetin ardından kurulmuş olan ikinci cumhuriyet tarihinde ilk kez merkez partileri adaylarının cumhurbaşkanlığı makamına gelmekten mahrum kılınmasıdır. Avusturya siyasetinin merkezi yüz senelik bir periyotta daima "Hıristiyan Demokrat" Avusturya Halk Partisi (ÖVP) ve "Sosyal Demokrat" Avusturya Sosyal Demokrat Partisi (SPÖ) tarafından temsil edilmiş; bu iki parti adeta müesses nizamı temsil eden partiler olarak algılanmıştır.

SEÇİM SONUÇLARININ ETKİLERİ

Hofer'nın Avrupa'nın ve Avusturya siyasetinin merkezinde gerçekleştirdiği depremin etkileri kısa sürede gözle görülür hale geldi. Başbakan ve SPÖ lideri Werner Faymann gerek parti içinden gerekse kamuoyundan yükselen itiraz ve baskılara daha fazla direnemedi ve istifa etmek zorunda kaldı. Aynı şekilde Avusturya'da yaşanan gelişmelere dış dünya da ilgisiz kalmadı ve özellikle AB'li siyasi çevreler endişeli olduklarını gizleme gereği hissetmediler.

Bununla birlikte söylemek gerekir ki hem AB hem de ülke içi muhalefet açısından 90'lı yılların

2. "Ziele und Inhalte", www.vanderbellen.at, (Erişim tarihi: 14 Mayıs 2016).

sonlarındakine benzer bir tepki göstermenin mümkün olmadığı da ortada. Hatırlanacağı üzere aşırı sağcı FPÖ bugünkünden daha az bir oy oranıyla iktidar ortağı olduğunda, gerek Avusturya'da gerçekleştirilen ve "Perşembe Gösterileri" (Donnerstagsdemos) olarak isimlendirilen iç siyasal tepkiler gerekse bütün kamuoyunu da etkileyen AB'nin kurumsal tepkisi FPÖ'nün şahin Genel Başkanı Jörg Haider'ı koalisyonundan çekilmek mecburiyetinde bırakmıştı. "Müeyyideler" kapsamında AB ülkelerinin Avusturya ile siyasi ve diplomatik ilişkilerini geçici olarak durdurma kararı alarak gösterdikleri tepki o kadar sertti ki Avusturya adeta AB içinde soyutlanmış bir adaya dönüştürülmüştü.

Elbette gerek Avusturya'nın iç dinamikleri gerekse dış politikadaki muhatapları 1999 yılına oranla çok farklı. Bu sebeple hem içeriden hem de dışarıdan bu çapta sert tepkiler beklemek artık mümkün görünmemektedir. Bu durumun en önemli sebebi 11 Eylül sonrası başta ABD ve Avrupa olmak üzere bütün Batı dünyasında yükselişe geçen ve etkileri halen hissedilir durumda olan İslam karşıtlığıdır. Bunun yanı sıra 2008 ekonomik krizinin etkilerini bir türlü üzerinden atamamış olan AB'nin, beş yüz milyonluk bir nüfusa rağmen Türkiye'de bulunan toplam mülteci sayısının yalnızca üçte biri kadar mültecinin Avrupa topraklarına geçişini yönetememesi de oldukça belirleyici olmuştur. Zira tüm Avrupa ülkelerinde görüldüğü üzere Avusturya halkında da oluşan belirsizlik ve gelecek kaygısı hükümet tarafından gidilemediği gibi, FPÖ tarafından da yoğun bir şekilde istismar edilmiş ve halen de edilmektedir. Genel kanı, söz konusu belirsizlik duygusunun sadece aşırı sağ partiler tarafından suistimal edildiği şeklinde olmakla beraber meseleye daha yakın odaklanıldığında pekala Avrupa siyasetinin merkez güçlerinin de bu tutumdan arı olmadıkları görülecektir. Sonuç ise 90'lı yılların sonundaki tepkilerden farklı olarak günümüzde ortaya çıkan, yabancı düşmanlığı ve İslam karşıtlığı gibi olguların artık normal kabul edildiği ve tüm Batı dünyasında barışçıl birlikte yaşamı savunan kesimlerin giderek marjinalleştirildiği gerçeğidir.

BEKLENEN ZAFER

Arap Baharı sonrası ortaya çıkan yoğun göçmen akını, özellikle 2015 senesiyle birlikte Avrupa'nın da gündemine girerken başta Almanya olmak üzere Avrupa'nın hemen her yerinde yabancı ve göçmen karşıtlığı ile İslam karşıtlığını tetikledi. Avrupalı devletlerin uzun yıllar boyunca ortak bir sığınmacı politikası oluşturamamaları hazırlıksız yakalandıkları göçmen akını iyi de yönetilemeyince 2008 ekonomik krizi ve "Avro-krizi"nin ardından "Avrupa'nın Mülteci Krizi" haline dönüşmüş oldu. Avusturya, krizin zirveye ulaştığı 2015 Ağustosundan itibaren Almanya ile birlikte hareket ederek göçmenlerin kendi ülkelerinden geçerek Almanya'ya gitmelerini sağladı. Bu politika, Almanya Başbakanı Angela Merkel'in soruna, AB çatısı altında ortak çözüm bulma stratejisiyle de uyum içindeydi. Fakat daha sonra Avusturya hükümeti yüz seksen derecelik bir dönüş yaparak, krizin başından itibaren her fırsatta eleştirdiği Macaristan Başbakanı Viktor Orban'ın çizgisine geldi. Bu andan itibaren soruna ulusal çözüm arayışına giren Avusturya hükümeti, Schengen Anlaşması'nı askıya alarak sınır kontrolleri gerçekleştirmenin yanı sıra AB ülkeleri arasındaki sınırlara dikenli tel çeken ilk ülke olma unvanını da aldı. Böylelikle dereyi geçerken at değiştirmeye alışan Avusturya Başbakanı Faymann koltuğunu kaybetmek durumunda kaldı.

Peki Avusturya cephesinde FPÖ karşıtı tarafta neler olup bitiyordu? Aşırı sağcı FPÖ partisi yukarıda sözü edilen ve Avusturya hakkında oluşan belirsizlik duygusunu sömürerek sanal hikayeleri somut korkulara dönüştürmeyi başardı. Ülke içinde 2015'in yaz aylarında bulunan insancıl ve mültecilerle dayanışmacı havanın dağılmasıyla da giderek çitayı yükselterek, gerek iltica yasasının sertleştirilmesi gerekse tek tarafı, ulusal çözüm odaklı siyaset izlenmesi noktasında hükümeti zorlamaya başladı. Ülkede esen rüzgarların bu şekilde yön değiştirmesiyle de iktidarın elden gittiği duygusuna kapılan koalisyon ortağı partiler (SPÖ ve ÖVP) artık mülteci karşıtlığında Heinz-Christian Strache'nin liderliğindeki FPÖ ile yarış eder hale geldiler.

İKİNCİ TUR SEÇİMLER

Bütün seçimler gibi Avusturya'daki cumhurbaşkanlığı seçimlerinin sonuçları da elbette yüzde yüz kestirilemez. Bununla birlikte eldeki bulgulara dayanarak söylenebilecek olan, Hofer'nın ikinci tur seçimlerini birinci sırada bitirme şansının daha fazla olduğudur. Bu düşüncenin dayanaklarını oluşturan verileri sıralamak gerekirse; ilk olarak, birinci tur adaylarından ve hiçbir parti ile bir bağı olmamasına rağmen büyük bir başarı ortaya koyarak üçüncü olan İrmgrad Griss'in taraftarlarının büyük bir kısmının Hofer'ya oy verecekleri tahmin edilmekte. Yani her sistemde bulunan tepki oyları büyük oranda FPÖ'ye gidecek gibi görünmektedir. Öte yandan FPÖ lideri Heinz-Christian Strache'nin ustalıklı izlediği Yahudi ve yabancı karşıtlığı imajının terkedilerek partiye İslam karşıtlığı temelinde yeniden çekidüzen verilmesi siyaseti örneğin Sırp kökenli birçok seçmeni FPÖ'ye yakınlaştırmıştır.

Ayrıca SPÖ içinde var olan büyük kargaşa ve kararsızlık halinin bu partinin seçmenlerine de yansımaları muhtemeldir. Son olarak sağ-muhafazakar ÖVP'nin de ideolojik tutum açısından FPÖ'ye çok uzak sayılmayacağı gerçeğini göz önünde bulundurursak seçim sonuçlarının Hofer lehine sonuçlanması ihtimali akla daha yakın görünmektedir.

FPÖ'LÜ BİR CUMHURBAŞKANININ ÜLKE VE AB İÇİNDE MUHTEMEL ETKİLERİ

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde oylarını mutlak surette artıracığını bilen FPÖ Genel Başkanı Heinz-Christian Strache, seçimlerin kazanılması durumunda FPÖ'lü bir cumhurbaşkanının müdahil olduğu bir siyasi arenada merkez partilerin oluşturdukları bir koalisyon hükümetinin giderek kontrolü yitireceğini düşünmektedir. Her ne kadar Avusturya sisteminde cumhurbaşkanlığının sembolik bir yeri olduğu düşünülmeğe de kanunların bu kuruma vermiş olduğu mesela hükümeti feshedip ülkeyi seçimlere götürme imkanı ile Strache ilk genel seçimlerde başbakanlık koltuğuna oturma hayali kurmaktadır. Strache'nin hesaplarına göre, en kötü durum olan cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanamama ihti-

malinde bile alınacak oyların yüksekliği, yapılacak ilk genel seçimlere büyük bir moral üstünlükle girilmesini sağlayacaktır ve bu yorum oldukça gerçekçidir.

Bilindiği gibi AB içinde, AB'nin ulus-devletlerin varlıklarının devamına izin verecek şekilde gevşek bir yapılanma olması düşüncesi ile AB'nin ABD gibi bir devletler birliğine dönüşmesi gerektiği düşüncesi arasında çatışma yaşanmaktadır. Almanya gibi AB bütünleşmesinden en fazla çıkarı olan ülkeler AB'nin derinleştirilerek nihai kerte de ulus-devlet yetkilerini devralması gerektiğini savunurlarken başta Macaristan olmak üzere çok sayıda küçük devlet de ulus-devlet olarak sahip olunan yetkilerin hiçbir şekilde AB'ye devredilmesine yanaşmamaktalar. İşte böyle bir arka plandan yola çıkarak FPÖ de mülteci meselesinin çözümü için önerdiği ve tek taraflı ulusal tutumlarda da görüldüğü üzere AB bütünlüğüne karşıt konumda yer almaktadır. Bütün seçim kampanyalarında mutad olduğu üzere Norbert Hofer da seçim kampanyasında AB karşıtlığını ön plana çıkararak oy toplamaya çalışmıştır. FPÖ'nün en azından söylemsel düzeyde AB karşıtlığı açık olmakla beraber bu partinin Avusturya'nın o zamanki adıyla AT'ye giriş referandumu yapılmadan, yani 1995'ten önce AB (AT) karşısında almış olduğu müspet tutum ile partinin sözcülüğünü yaptığı İslam karşıtlığı aracılığıyla son tahlilde AB yanlısı olduğu söylenebilir. Bu durumda partinin AB karşıtlığı söylemi taktiksel olup geniş halk kesimlerinde var olan ve Avusturya'nın AB'ye girişinin akabinde ortaya çıktığı düşünülen gelir dağılımındaki eşitsizliğin artması düşüncesine bir cevap olarak görülmelidir. Bu tespitler ışığında FPÖ'nün AB'nin işleyişine ve daha fazla entegrasyon amaçlı yönelişine engel oluşturmak isteyeceği beklenmekle beraber cumhurbaşkanlığının bu derece etkili olması zaten teknik olarak mümkün olmadığı için Avusturya'nın AB politikalarında kayda değer bir değişiklik olası gözükmemektedir.

Öte yandan FPÖ'lü bir siyasetçinin cumhurbaşkanı olacağı bir Avusturya siyaseti, görece radikal değişikliklerin meydana gelebileceği bir alan olarak İslam karşıtlığı, yabancı düşmanlığı ve mülteci karşıtlığı gibi aşırı sağ söylemlerin hakim olduğu bir siyasi arena ha-

line gelecektir. FPÖ'lü bir cumhurbaşkanının siyasete "usulünce" müdahalesinin, "İslam Yasası" örneğinde olduğu gibi yukarıda zikredilen karşıtlıkların, halk kitelleri arasında yaygınlaştırılmaya çalışılan kin ve nefret duygularının yasal zemin kazanmasına da yardımcı olacağı açıktır.

Olası bir başka önemli etki de Avusturya siyasetinin yeniden dizaynına yol açacak şekilde Hofer'nin koalisyon hükümetini feshetmesi ve akabinde ülkeyi erken genel seçimlere götürmesidir. Seçim kampanyasında Hofer'nin seçmenlerine vermiş olduğu bu vaat gerçekleşecek olursa ülke içindeki ve dışındaki çok sayıda analist tarafından da öngörüldüğü üzere Avusturya tarihinde ilk kez FPÖ'lü bir aday başbakan olacaktır.

FPÖ'lü bir cumhurbaşkanının ve bilahare en kötü ihtimalle FPÖ'lü bir koalisyon hükümetinin işbaşı yapacağı bir Avusturya'da, altmış senedir savunulan ve ülkenin kuruluş mottosu olan "Nazilerin ilk kurbanlarının kendileri olduğu" argümanı da yavaş yavaş tedavülden kaldırılacaktır. Önce Macaristan, ardından Polonya ve yakın bir gelecekte de Avusturya'da işbaşına gelecek olan aşırı sağ merkezli iktidarlar, Avrupa'nın bütün dünyaya karşı silah olarak kullandığı "insan hakları", "demokrasi" söylemleri siyasaların meşruiyet zeminini dinamitleyip, en azından söylemsel düzlemde iddia edilebilen moral üstünlüğün sonunu getirmeye de adaydır.

Bununla birlikte Avusturya'daki gelişmelerin AB'nin motor gücü sayılan ülkelere Almanya, İngiltere ve Fransa'daki aşırı sağ eğilimleri de tetikleyecek veyahut en azından besleyecek potansiyeli barındırmakta olduğunu söylemek bir kehanet değildir. Virüsün bütün vücudu ele geçirmesi gibi aşırı sağ, bütün Avrupa'ya yayılmış olup giderek Avrupa ülkelerinin siyasalarının yeni "normali" olarak kabul görmeye başlamıştır. Zaten gerek Fransa'da gerekse Almanya'da bunun ilk işaretleri verilmiştir. Özellikle Almanya'da üç eyalette gerçekleştirilen Eyalet Parlamentosu seçimlerinde aşırı sağcı Almanya İçin Alternatif (AfD) partisinin tahminlerin üzerinde bir oy patlaması yapması sadece AB'yi değil aynı zamanda bu ülkelerde

İktidarda olan ve müesses nizamın devamından yana güçleri de endişeye sevk etmiştir. Zaten bu endişeler nedeniyle uzun bir süredir donmuş durumda olan Türkiye-AB ilişkileri Angela Merkel yönetimindeki Almanya öncülüğünde çok hızlı bir dönüşüm sürecine girmiştir. Merkel'in, iktidara geldiği 2005 yılından beri Türkiye'ye yapmış olduğu ziyaretlerin toplamından daha fazla sayıda ziyareti son bir sene içinde gerçekleştirmiş olması ile AB yöneticilerinin de pek çok kez Türk yetkililerle neredeyse mümkün olan her platformda görüşme azmi içinde olduklarını göstermeleri, durumun Almanya ve AB cephesinde nasıl algılandığına işaret etmektedir. Özellikle Almanya, Fransa ve İngiltere sıranın kendilerine geldiğinin farkındalar. Bu ülkeler arasında İngiltere, mültecilere yönelik uyguladığı AB'den bağımsız politikalar, Türkiye-AB arasında gerçekleştirilen 18 Mart mutabakatının sonuçlarından Schengen üyesi olmadıkları gerekçesiyle etkilenmeyecekleri açıklaması ve belki de en önemlisi AB'de kalıp kalmamanın oylanacağı referandum manevrası ile tehlikeyi minimize etmeye çalışmaktadır. Fransa'nın, ülkeye mülteciler alımlarına son vererek cevap vermeye çalıştığı Avrupa'nın aşırı sağa kayması olgusu karşısında Almanya ne yapacağını bilmez bir vaziyete düşmüştür.

SONUÇ

Avusturya'da ilk kez bu kadar güçlü bir ihtimal haline gelen FPÖ'lü bir cumhurbaşkanının, Türkiye'nin ısrarla dikkat çekmeye çalıştığı ve Avrupalı karar alıcılara uyarılarda bulunduğu İslam ve mülteci karşıtlığını daha da körükleyeceği ve bu durumun zaten sorunlu olan Türkiye-Avusturya ilişkilerini olumsuz etkileyeceği açıktır. Ayrıca aşırı sağın güçlendiği bir Avusturya'nın uzun zamandır Türkiye'nin AB'ye üyeliğine karşı yürüttüğü muhalefeti daha da keskinleştirmesi beklenmelidir.

AB'nin Macaristan ve Polonya gibi eski Doğu Bloku ülkelerinde işbaşına gelen aşırı sağcı zihniyetin, toplumsal tabanını genişletmesine paralel olarak, demokrasi tecrübesi daha eski olan Avusturya ve bilahare Almanya, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde de söz sahibi olması artık sadece bir zaman meselesidir. Özelde Avrupa genelinde bütün dünyada gözlemlenen ve giderek tırmanışa geçen İslam karşıtlığının halklar arasında halihazırda var olan netameli ilişkileri daha da kötüleştirmesinin önüne geçilmesi için Avrupa da elini taşın altına koyması gerektiğini anlamalıdır. Özellikle mültecilerin paravan olarak kullanılarak ayrımcılığın "normalleştirilmeye" çalışıldığı günümüzde çözümün ortak sorumluluk üstlenerek mümkün olacağı izahtan varestedir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | Ankara

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya
06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı
No: 41-43 Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite
1106 Washington D.C. 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Cairo

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen
Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985